

Boerentronrede 2025

‘Natuur-inclusieve én mens-inclusieve landbouw’

23 januari 2025, 16.00 uur

Gerlof Pronk en Jaap Gorter, Zorgboerderij de Naoberhoeve,
Pesserweg 4, 7932 PC Echten
0528-251121/06-42356840; www.naoberhoeve.nl

De jaarlijkse Boerentronrede is geïnitieerd door Stichting Demeter en BioAcademy, ter gelegenheid van de BioAcademy Winter Webinars 2025, www.bioacademy.nl.

Gerlof:

Vandaag spreken wij, **Gerlof Pronk en Jaap Gorter van de Naoberhoeve** de boerentronrede uit. Maar er is helaas geen enkele aanleiding om te spreken over *de rede*.

We zijn de redelijkheid al een tijdje kwijt in de landbouw, maar niet alleen in de landbouw, in de hele maatschappij raakt *de rede* steeds verder zoek.

In dagblad Trouw stonden onlangs op een hele pagina drie artikelen waar van ik radeloos en radeloos werd: 60% overgewicht onder de bevolking van Nederland is de verwachting voor 2030. 80% van het aanbod in de supermarkt is geen gezond voedsel, slechts vulstof.

En dan ook nog een onoplosbaar probleem met stikstof.

En dan is biologisch eten te duur volgens het gros van de bevolking in Nederland. Nee, biologische dynamische landbouw heeft meer grond nodig en zou nooit de wereld kunnen voeden....

Ja biologisch eten is alleen voor mensen met een dikke beurs.....

Al dit soort drogredenen kun je horen in een gesprek of discussie.

Ja, de biologische consument wordt zo beschouwd een naïef en lief persoon die meerdere keren betaald voor het verdienmodel van de vervuilende aanbieders aan de ander kant...

De andere kant hoor ik u denken. Staan we dan tegen over elkaar? Ja, als je het mij vraagt wel.

De supermarktketens en de grote voedingsindustrie strijken grote winsten op, winsten welke niet gedeeld worden met de burgers maar met hun aandeelhouders. Winsten die wegvloeien in een economie gebaseerd op alsmaar verdere groei van consumptiegoederen.

En zo ons leefmilieu achterlaten met Pfas, microplastics en nitraat in het water. Daar betalen we als burgers van dit land met zijn allen de prijs voor.

Nee, en dan worden wij gevraagd voor de rede, nee, we zijn radeloos verloren als ons bewustzijn niet snel toeneemt en omgezet gaat worden naar een samenleving die uitgaat van redelijkheid en samen delen, uitgaat van kwaliteit in plaats van kwantiteit, van preventie in plaats van dweilen met de kraan open.

Een toenemend bewustzijn is onze vuurtoren van hoop.....!

Jaap:

Hoe kunnen we dan werken aan die bewustwording? Daarvoor ga ik terug naar het adagium van Warmonderhof, de opleiding voor biodynamische landbouw.:

“Mens worden aan de landbouw en de landbouw vermensenlijken”

Ik voel me sterk verbonden met deze oproep, heb het de afgelopen 40 jaar met me megedragen als een soort opdracht.

Op de middelbare school was ik een naar binnen gekeerde, depressieve puber. Ik bezocht een tijdlang de jeugdpsychiatrische dienst en slikte medicatie. Toen ik in 1979 naar de Warmonderhof ging vond ik geestverwanten, er kwam richting in mijn leven en mijn altijd koude handen en voeten werden warm doordat ik letterlijk iets had om vast te pakken en iets om voor te gaan staan.

Toen ik op Warmonderhof zat was **Jan Diek van Mansvelt** directeur. In mijn examenjaar werd hij de 1^e Bijzonder Hoogleraar Alternatieve Landbouw in Wageningen. Met een clubje Warmonderhoffers waren we er bij toen hij zijn leerstoel aanvaardde. Een onderwerp wat hij in zijn redevoering benoemde is mij bijgebleven, namelijk het verdwijnen van ‘de mens’ uit de landbouw. Vertaald naar het adagium van de Warmonderhof kun je zeggen dat steeds minder mensen de kans krijgen ‘mens te worden aan de landbouw’ en letterlijk wordt de landbouw dus ‘onmenselijker’.

Op de Naoberhoeve organiseren wij elke winter **inspiratiewerkplaatsen**. We nodigen sprekers uit om bepaalde thema’s uit te diepen. Anderhalf jaar geleden (11-5-23) verzorgde diezelfde Jan Diek van Mansvelt een lezing met als titel; “Kan de aarde zonder de mens”? Hij gaf daarop, vanuit zijn achtergrond als antroposoof, als antwoord dat de ontwikkeling van mens en aarde onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn. Mooi hoe hij een opmerking van één van de aanwezigen pareerde die zei dat “we(de mensheid)de aarde vernietigen”. Jan Diek gaf terug dat de aarde niet door een mensheid wordt bewoond maar door mensen, dat mensen keuzes kunnen maken en dat HIJ niet tot die “we” gerekend wilde worden, waar die meneer van sprak, omdat hij zich zijn hele leven juist had ingezet voor de toekomst van mens en aarde, Jan Diek van Mansvelt overleed afgelopen zomer.

Landbouw is geen natuur, landbouw is geen industrie, landbouw is cultuur

Daarom zal Gerlof het hebben over **natuur-inclusieve landbouw**.

En zal ik een lans breken voor **mens-inclusieve landbouw**.

Samen een levende landbouwcultuur vorm gevend

Gerlof:

In 1997 zijn onze voorgangers, de boeren Sake en Marieke in Doldersum uitgekocht omdat de voorloper van de Naoberhoeve daar plaats moest maken voor natuurontwikkeling.

En in de natuurontwikkeling aldaar was geen plaats voor een Biologisch Dynamische gemengd landbouwbedrijf.

Dit maakte dat Sake en Marieke de grond voor de Naoberhoeve konden kopen en in 1998 hier biologisch-dynamisch gingen boeren.

Sinds 13 december 2024 mogen wij ons als Naoberhoeve natuurinclusief noemen. Samen met Staatsbosbeheer hebben we een traject doorlopen wat ons de kans geeft 26 hectare natuurland voor 12 jaar te pachten van Staatsbosbeheer.

Heel fijn, maar als BD boer voelde ik me al jaren natuuruurinclusief en met mij natuurlijk veel meer biologisch en biologisch dynamische boeren die niet dit label hebben, maar het wel zijn en er niet altijd de erkenning voor krijgen.

En het zorgt ook voor lastige keuzes die je als gewone boer minder snel hebt, denk ik.

Maai je het blauwklokje nauw af omdat je die hectare gras toch aan de bult wil hebben of laat je het klokje in zaad schieten en wacht je met maaien of jaag je er de pinken in??

Of wat doe je met de slootkant waar je de ringslang zag zonnen???

Rijd je de compostbult uit als je weet dat er een neushorenkever in kan zitten???

Tja, wie ga je voor dit soort keuzes bellen???

Onze manier van landbouw geeft veel vreugde door juist die ontmoeting met de natuur. Mijn dag begint goed als ik een levendbarende hagedis heb gezien of de buizerd die regenwormen uit onze grasmatten weg snoept.

En deze ontmoeting met de natuur gun ik veel mensen en zeker veel boeren.

Ons vak als boer wordt er nog mooier van.

De ontmoeting met de natuur de seizoenen het weer de elementen.

Wat en waardevolle ervaringen en wat wordt dat contact met de natuur gemist in onze huidige maatschappij.

Jaap:

In de **2^e helft van de vorige eeuw** vond er een enorme schaalvergroting plaats in de landbouw. Boeren, die daarin niet wilden meegaan maar wel boer wilden blijven, kozen voor verbreding. Verbreden doe je bijvoorbeeld door een deel van je melk te verwerken tot boerenkaas of boerderij-ijs, door een boerderijcamping te beginnen, door aan huis te gaan verkopen of door landbouw te combineren met zorg.

De Naoberhoeve is een Zorgboerderij. De naam verwijst naar een bijna verdwenen systeem van wederzijdse burenhulp, het Naoberschap. Sake en Marieke Gerritsen kochten dit bedrijf in de zomer van 1997. In januari '98 voegde ik me bij hen en samen begonnen we te bouwen aan de combinatie van landbouw en zorg.

Het bedrijf was in een ernstige staat van verwaarlozing; oude, slechte gebouwen en land waarop jarenlang bermhooi was uitgereden, waardoor we nog heel lang afval hebben moeten rapen. Opmerkelijk was de overeenkomstige behoefte aan zorg en aandacht van het bedrijf en van de eerste deelnemers. Het gebouw, het land, de omgeving waren te lang benaderd vanuit 'ding-denken', vanuit input-output-denken, voorbijgaand aan de mooie ligging en de samenhang met het ons omringende bos. Het leek of alles riep om gezien te worden en verzorgd te worden. Eigenlijk is dit ook de oproep van elke deelnemer aan ons: "Zie mij, hoor mij en erken wie ik ben."

Gerlof:

De Naoberhoeve is nu een gemengd boerenbedrijf met fosfaatrechten voor 40

melkkoeien en bij behorend jongvee, Fries-Hollands melkvee in een ruime potstal. De koeien die hun kalf mogen zogen in de eerste 3 maanden van hun leven en stier kalfjes 1 maand.

Gemiddeld komt er 5500 liter onder een koe vandaan, bij een goed jaar niet te droog, niet te nat.

Een hectare aan groente fruit en bloemen voor de zelfoogst tuin waar elke week veertig mensen elkaar kunnen ontmoeten in het oogsten van hun aandeel.

In de zuivelwerkplaats wordt elke week 500 liter melk verwerkt tot yoghurt kwark en karnemelk.

De winkel biedt aan 200 klanten in de week de mogelijkheid om hun dagelijkse boodschappen te komen doen.

Jaap:

Op de Naoberhoeve zeggen we in onze zorgvisie dat je mens bent in relatie. We onderscheiden 3 relaties; 'ik en de wereld(mijn werk), ik en de ander en ik en mezelf'. Aan de hand van deze drieslag geven we de zorg aan onze deelnemers vorm en schrijven we het zorgplan, wat bij ons het Naoberplan heet.

Alles moet steeds sneller, meer en groter. 'Voor 11 uur s 'avonds besteld en morgen in huis'. De economie draait 24/7. We zijn 24/7 bereikbaar, we kunnen 24/7 series en films kijken, enz.

Deze versnelling maakt veel mogelijk, maar kent ook zijn prijs, werpt een schaduw namelijk vervreemding;

- **Vervreemding tussen mens en wereld(de aarde)/zijn werk**

Burn-out bijvoorbeeld is een vorm van vervreemding/onevenwichtigheid in de relatie tot je werk, doordat je werk staat te doen waarbij de duidelijkheid ontbreekt voor wie of wat jij eigenlijk je best staat te doen. Je mist waardering en vaak ook zingeving; wordt de wereld hier wel beter van, kan ik wel achter dit product staan?

Een Anekdote: In een therapeutische setting kwam iemand uit de keuken mij om aardappels vragen. Ik wees waar ze stonden. Hij keek me wat hulpeloos aan dus ik rooide een plant en groef met mijn handen de aardappels uit de grond, hij riep verbluft; "*Hoe komen die daar?*". Ik legde hem het principe uit hoe één pootaardappel een halve emmer aardappels oplevert. Nog steeds verbijsterd riep hij: "*Maar waarom doet niet iedereen dat, waarom hebben mensen nog een gazon?*" Dit is natuurlijk een leuk verhaal. Tegelijkertijd illustreert het wel hoe vervreemd je kunt zijn van de natuurlijke samenhang waarin ons voedsel tot stand komt.

Administratie: Een ander element van vervreemding in het werk is de enorme druk van wet- en regelgeving. Zowel in de landbouw, in de zorg maar ook in het onderwijs is dit een tijd- en energie-rovend, ziekmakend fenomeen, wat je afhoudt van waarom je dit werk bent gaan doen.

- **Vervreemding tussen mensen onderling/ tussen mij en mijn naaste.**

Individualisering, digitalisering, anonymisering, we hebben het druk druk druk, we appen, we mailen, we beeldschermen. Meningeën verharderen, we polariseren, staan tegenover elkaar in plaats van naast elkaar.

Allemaal veroorzakers van eenzaamheid, depressie en van verlies van gemeenschapszin. Dit is maatschappelijk gezien een probleem van enorme omvang.

- **Vervreemding in de relatie ik en mezelf** . In de 24/7 economie, het 24/7 amusementsaanbod (social media en series kijken) en de 24/7 nieuwsvoorziening valt het niet mee om stil te staan, om stil te zijn, te luisteren naar je diepere wensen, je grenzen, je geweten.

Wij menen op de Naoberhoeve tegenwicht te bieden tegen deze vervreemdingen door:

- Deelnemers mee te nemen in zinvol, echt werk
- Samen koffie te drinken, samen te eten (elke dag vers gebakken brood en verse soep)
- Samen het ritme van het jaar vieren met jaarfeesten, maar ook verjaardagen of een afscheid.
- Tijdens de weekopening samen stil te staan bij de veranderingen in de natuur, het jaarverloop, maar ook bij vragen als; "Wanneer ben ik mezelf, wat geeft hoop, voel jij je wel eens gevangen?"

Wij, de 10 medewerkers van de Naoberhoeve vormen een prachtig zelf-organiserend team. We zijn allemaal verantwoordelijk voor een werkgebied, én zorgen ervoor dat er kan worden deelgenomen door de **deelnemers** van de zorg. In die zin zijn we **deel-gevers**.

De spanning tussen praktische en begeleidende taken, die inherent is aan de combinatie landbouw en zorg, is niet altijd prettig. Het roept op tot regelmatige reflectie, individueel en samen: "Waar moet ik nu, op dit moment, mijn aandacht op richten?"

Wanneer deze spanning in milde mate wordt meebeleefd door de deelnemer kan hij/zij echter ervaren dat het er werkelijk toe doet dat hij/zij er is, dat je werkelijk bijdraagt aan de tot stand-koming van een verkoopbaar kwaliteitsproduct, dat jij hebt gezorgd voor soep, brood, koffie, koekjes voor in de pauze. Dat je klanten helpt in de winkel, schoffelt in de tuin of zorgt voor de dieren.

Bij dit alles worden we gesteund door én bieden wij ontwikkelingsmogelijkheden aan stagiaires van zowel groen- als van zorgopleidingen. Bij o.a. het brengen en halen van de deelnemers worden we gesteund door onze vrijwilligers.

Gerlof:

Terug naar de barricade....

Waarvoor staan we daar en aan wie richten we onze boodschap....

Aan de politiek die al jaren niet thuis geeft?

De politiek die koplopers niet ontziet bij nieuwe regelgeving, waar ook een mogelijke generieke korting weer terecht gaat komen bij de boeren die het probleem niet veroorzaken?

De wetenschap die - ondanks overtuigend langjarig vergelijkend onderzoek waar de biodynamische landbouw het beste uitkomt qua energie-efficiënte en bodemleven - blijft roepen dat biologisch de wereld niet zou kunnen voeden
Vooralsnog wordt 30% van ons eten weggegooid omdat het kennelijk geen waarde heeft.

Waarde die de biologische en bd landbouwwel toevoegt aan het eten.

Waarde welke zit in meer voedingswaarde en smaak, in schoon drinkwater, in sloten en akkers vol leven. In bodems die ook komende generaties van voedsel kunnen voorzien

Ik ben er van overtuigd dat er veel minder biologisch eten weg gegooid wordt.

Als je brood 5 euro kost, eet je hem van voor tot achter op, elk plakje zijn eigen waard.

Nee, onze barricade, de revolte, zou bij elke consument op zijn eetkamertafel moeten beginnen.

Want de burger wil biologisch en een biodivers landschap vol vlinders en insecten.

Maar in de supermarkt verandert deze burger in een consument en stemt met de keus voor het goedkoopste en gemak, in feite voor uitbuiting van de boer, hier en in verre landen voor een zelfscanner in plaats van de ontmoeting, voor een race naar de bodem in plaats van zorg voor de bodem. Voor oranje velden in het voorjaar door de glyfosaat in plaats van gele weides van de paardenbloem of paars door de pinksterbloem.

De vogelgriep in plaats van de weidevogel.....

Een kalenderlandbouw gebaseerd op wantrouwen, in plaats van koeiendans en keurmerk van vertrouwen.

Gerlof:

Ja de consument moet weer burger worden....en de burger kan kiezen met z'n portemonnee, maar ook in het stemhokje om de politiek wakker te schudden. Zodat de vervuiler gaat betalen en gezonde voeding de norm wordt. Ofwel dat de rede weer gaat klinken.

En er is ook hoopvol nieuws. Wie had 20 jaar geleden kunnen denken dat overal biologische producten te koop zijn. En er komt bij ons op het erf en in de winkel een steeds diverser publiek, een teken van verandering.

Jaap:

Wij werken hier op de Naoberhoeve aan een inclusieve landbouwcultuur, met zorg voor elkaar en voor de aarde. In een wederkerig proces. Kom gerust eens kijken.

Die betere wereld die begint misschien wel op het boerenerf!